

Maria Braşoveanu

*Cât încap
între cer şi pământ*

Amintiri

POLISALM

Editura Polisalm
Str. Petru Zadnipru, nr. 15/2, of. 23, MD2044, mun. Chișinău
Email: polirom.md@gmail.com
Tipar: Bons Offices
Copyright © 2026, Maria Brașoveanu

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Brașoveanu, Maria.
Cât încapă între cer și pământ: Amintiri/Maria Brașoveanu. –
[Chișinău]: Polisalm, 2026 (Bons Offices). – 135 p.: fot.
ISBN 978-9975-3705-8-5.
821.135.1(478)-3
B 78

Niște file de amintiri, niște pagini din viața personală, pe fundalul vieții satului, a Mariei Brașoveanu, născută la 17 decembrie din părinții Gavriil (în documente era trecut Trifan al lui Trifan Dobrogeanu) și Agafia, născută Pleșca. Pe străbunicii Ion și Maria, bunicii de pe tată ai tatălui meu, pe ceilalți străbunici, părinții bunicii Maria, nu-i cunosc, din păcate, locuiau în Bălți. Cine au fost, ce ocupații au avut – nu știu. Din poveștile mamei, am aflat că bunicul Trifan, văduv de la 45 de ani, cu cinci copii la întreținere – Ion (Nică), Ioana, Mărioara, Teodosia, Toader –, s-a recăsătorit cu bunica Maria, originară din Bălți, precum v-am spus, fată de 16 ani. Nici nu știu cât pământ avea bunicul Trifan, dar nici la ce s-a lăcomit străbunicul de la Bălți. Știu doar că săraci nu erau, căci bunica Maria a lăsat copiilor pe care i-a născut la Copăcenii – Sanda, Vera și Gavriil – o masă cu picioare încrustate din lemn de nuc, cum nici în muzee n-am văzut, un dulap pentru veselă cu două caturi, tot atât de frumos cioplit ca și masa, și o icoană a Sfântului Ierarh Nicolae, suflată cu aur, o relicvă de mare preț. Mătușa Sanda s-a ales cu partea de jos a dulapului, mătușa Vera, cu partea de sus și icoana Sfântului Nicolae. Aceasta, neavând copii, i-a dat partea ei de dulap mătușii Sanda, care avea fete. Acum dulapul se află la o verișoară de-a mea, la Sângerei, ca o mărturie că știa lumea înainte vreme să meșterească lucruri nemaipomenit de frumoase, care pot fi admirate peste sute de ani. Icoana, la moartea mătușii Vera, a moștenit-o nepotul meu de la sora cea mai mare, Nicolae Bostan, agronom la Pepeni.

El o va lăsa nepotului său, Nicolae, fiul lui Oleg, să-i aibă în paza lui Sfântul Nicolae și să-i păzească de cele rele. Masa a

moștenit-o tatăl meu, fiind mezinul familiei. Acum se găsește la fiica mea, Angela, renovată, mulți oaspeți au stat în jurul ei, bucurând sufletul bunicii mele Maria că lucrurile ei de mare valoare au ajuns la străstrănepoții ei. Știa lumea a meșteri și a trăi frumos și în timpurile trecute.

Tatăl meu a rămas orfan de tată la vârsta de cinci ani, iar de mamă – la 12 ani. Înainte de moarte (a murit de cancer), bunica l-a dat în custodie unui vecin, Chistol, cu un lot de pământ de trei desetini și jumătate, ca să aibă grijă de el până la majorat. Dar n-a fost să fie. Ne povestea că nevasta acelui om a copt pâine și plăcinte, s-au așezat cu toții la masă, iar tatălui meu i-au dat să mănânce aparte, nu împreună cu copiii lor. Iar atunci când a mai cerut o bucățică de plăcintă a fost apostrofat: ia te uită, încă nu-i place ce-i dai!? Aici s-a terminat custodia.

Tatăl meu a fost un om cu demnitate, nu i-a plăcut să se închine în fața cuiva, numai în fața Domnului s-a închinat. S-a dus strungar la oi, a învățat singur a prelucra pământul și o făcea cu drag. Când s-a format colhozul, a dat el ce a dat din gospodărie, dar plugul l-a ascuns sub prispă, trăgând nădejde că se va întoarce la pământul său. S-a însurat cu maică-mea la vârsta de 20 de ani, ea având 19. S-au luat de la o „bună dimineață”. El, flăcău frumos cu pălăria pe-o sprânceană, se întorcea de undeva duminică dimineață și s-a întâlnit cu maică-mea, care se ducea la biserică. Ea l-a salutat cu bună dimineață și asta le-a fost declarația de dragoste. Au trăit o vreme la bunica Ileana, până și-au făcut casă. De fapt, după lege, el ar fi trebuit să moștenească casa părintească, fiind mezinul, dar i-a lăsat-o fratelui său mai mare, Toader, care, dintr-o spaimă strașnică suferită la vârsta de 12 ani, a muțit. Așa și i-a rămas porecla, Toader Mutu. Bunica mea, Ileana, era din Cașunca, Florești. Nu-i știu frații. Din povestirile ei, spuse copiilor, erau acasă mai mulți frați și surori.

Erau ierni grozave, casele erau înzăpezite până sus, zicea că făceau tuneluri sub zăpadă până la fântână după apă și după

nutreț la vite. Da, toate s-au schimbat, și iernile, și oamenii. Bunicii de pe tată ai mamei au fost Vasile și Elisaveta. Aceștia-s străbunicii mei. Străbunicul Vasile, cu oieritul lui, a ajuns până la Ocnița, s-a însurat acolo cu o ruteancă bălaie, așa că, vreți, nu vreți, avem ceva rutenește în rădăcini. Ei au avut mai mult băieți. Toader, Matei, Tudose, Gavriil Pleșca, bunicul meu. Icoana Sfântului Nicolae a primit-o mama de pomană la moartea soției moșului ei Toader. Mama i-a zis atunci:

— Moș Toader, dă-mi mai bine o oaie, că-s gospodină tânără și mi-ar prinde tare bine.

La care el i-a răspuns:

— Nepoată, oaia are să îmbătrânească și are să moară, da icoana ai s-o ai toată viața.

Așa este. Iată am moștenit și eu ceva frumos de la strămoși. Moșul mamei, Matei, a rămas și el în memoria noastră printr-o pățaranie: el a fost însurat cu mătușa Maria, și aceasta ucrainencă. Când se duceau la cununie cu tot alaiul, mireasa a oprit muzica:

— Muzicanți, stați! Matei, nu mi se atinge rochia de ghețe?

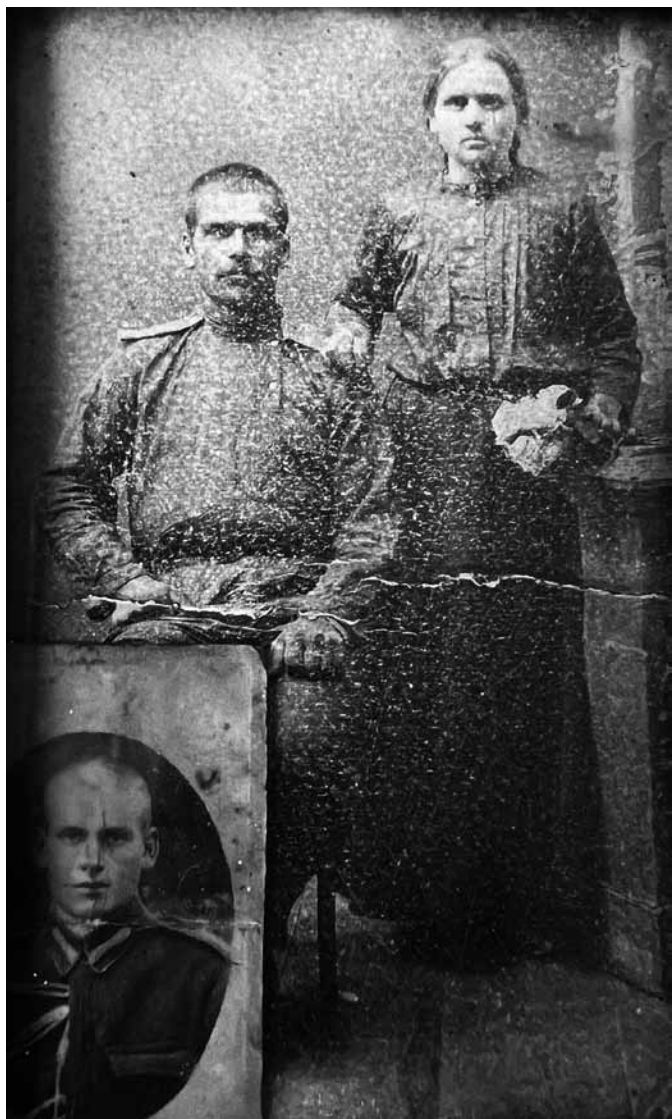
E o frază care a intrat în perlele ironice ale familiei, chiar dacă copiii și nepoții mei n-au cunoscut-o pe viu. Mătușa Maria era croitoreasă vestită. Avea doi copii, de care avea grijă o dădacă, Paraschița. Când se așeza la masă, zicea:

— Paraschiță, ia seama la copii, să nu-mi iau ochii din farfurie, că-mi stric pofta de mâncare. Mai zâmbim și acum la această replică. Moșul Tudose citea zodiile. Tot el prezicea multe lucruri din timp. Despre Al Doilea Război Mondial zicea că „va veni o nuntă mare cu muzică puternică. Va ajunge hăt la răsărit, dar nu se va opri acolo, ci se va întoarce înapoi cu și mai mare gălăgie”. Unii îi ziceau Tudose cel nebun, dar el era mai înțelept decât toți deștepții ceia.

Bunelul Gavriil Pleșca a avut două fete – Varvara și Agafia – și trei băieți: Cozma, Grigore, Vasile. Cozma și Grigore au murit la 10-12 ani.

Străbunelul lui Simion, mătușa bunicii Vera
cu verișoara bunicii Vera (de la Drăgănești)

Bunelul lui Simion, Simion Nica și Iustina,
bunica lui Simion, Teodor Nica, tata lui Nicușor

Rândul de sus: mătușa Varvara, măca Ileana, fratele mamei, Vasile,
mama Agafia; rândul de jos: țăca Sașa, țăca Ileana, țăca Vera în brațe,
badea Vasile, feciorul mătușii Varvara

Mama Agafia cu fratele Serghei, cumnatul Pintilie,
sora Vera, nepoatele Lida și Ileana

Bunicul a fost mobilizat în Primul Război Mondial, de unde nu s-a mai întors. O femeie i-a tras cărțile bunicii și i-a spus că se va întoarce. Din cauza asta, bunica așa și nu i-a făcut prohod la biserică, a sperat toată viața că se va întoarce, dar n-a mai fost să fie. Tare greu i-a fost. Lucra cu fetele întâi pământul lor, apoi la boierul Rudic. S-au spetit toată vara și el le-a răsplătit cu o mânzată. Le-a prins bine în acele vremuri flămânzi.

M-a durut o întâmplare din viața bunicii. Mătușa mea Varvara era măritată, avea un copil, dar trăia la bunica, soțul fiindu-i la armată. Mama avea 16 ani. Într-o seară, s-a dus la șezătoare cu torsul în măhală. Când a venit, bunica bocea. S-au găsit niște păgâni, pentru că oameni creștini nu pot să-i numesc, și au prădat-o și de ce mai avea. Toată zestrea fetelor, ciubotele ginerelui, plapuma copilului. În ferestre erau puse niște zolnice noi ca să apere odaia de soare. Și pe acelea le-au luat. I-au aruncat pe urmă oghelașul copilului înapoi în grădină, o fi înțeles că au trecut toate limitele.

S-au jeluît la jandarmerie, au venit, au căutat prin măhală (erau ascunse la un vecin sub o laiță mai în fund, dar nu le-au găsit ori n-au avut dorință să le găsească). O fustă de-a ei mama a văzut-o îmbrăcată pe o fată de gospodari într-o duminică. Se așezaseră roată pe iarbă mai multe fete, mama s-a așezat lângă ea, să poată vedea marginea dedesubt, pentru că o cususe într-un fel anume, doar că aceasta s-a ridicat imediat, ca mama să nu poată verifica. Halal gospodari, halal vecini, ba chiar rude mai îndepărtate, dacă s-au lăcomit la sărăcia unei vădane cu mulți copii.

Casele erau atunci făcute din nuiele, unse cu lut, apoi vărui-te, așa că au săpat sub peretele de la casa mare și au intrat. Se spune că schimbau cele furate tot cu hoții de la Pichiroi. Era o rețea de răpitori. Și încă o întâmplare, tot cu tatăl și bunicul acelei fete. În zorii unei zile, bunica se ducea cu carul și cu niște ajutoare ca să aducă snopii de orz cosit în ajun. Când au ajuns

la pământul lor, acel gospodar cu feciorii încărcaseră orzul bunicii și porniseră spre drum. Când au fost întrebați ce au făcut, omul s-a scuzat cu inocență:

— Ia te uită, pe întuneric, am greșit pogonul.

Dacă ar fi reușit să iasă la drum, cred că nu se mai scuzau.

Urmașii lor au fost toți gospodari, dar eu nu le pot purta niciun pic de respect pentru asta. Dacă toată averea ți-ai agonisit-o pe seama lacrimilor văduvelor, halal de așa gospodari! Drept scrie psalmistul David: „Mai bine puținul celui drept, decât bogăția multă a păcătoșilor”.

Bunica a trăit o viață grea, dar a muncit cinstit. Vara cu sapa, iarna torcea. Și în ultima iarnă a tors lâna lui moș Toader Ureche, a rășchiat fusele, a zăcut câteva zile și a murit ca un pui numai la 64 de ani. După spusele mamei, eu o boceam (aveam doi ani) măcă-măcă, vin-a noi...

Atâta timp am avut și eu bunică – doi ani. Când era în viață și venea la noi, se suia pe capătul unui pat de scândură și eu tot atunci mă sprijineam de genunchii ei, ca un motănaș, ea mă dădea puținel mai într-o parte, dar eu mă lipeam din nou.

În vremea aceea tatăl meu a fost mobilizat pe front.

Mă întorc la cumpărarea casei. Au cumpărat părinții mei o casă, așa, de mijloc, acoperită cu șindrilă. Tata a mai câștigat cu plugul, cu coasa, a mai împrumutat bani de la un consătean și a acoperit-o cu tablă. Aici vreau să menționez generozitatea acelui om (nici n-am reținut cum îl chema, nici cine i-au fost urmașii, dar m-a sensibilizat omenia lui). Toamna următoare tata și-a arat lotul, a arat la alți gospodari cu bani și și-a întors datoria.

La care el i-a zis:

— Apoi, măi băiete, eu ți-am împrumutat, dar nu prea aveam nădejde să-mi întorci, însă văd că ești om de cuvânt.

În toate timpurile au fost și nesătui, dar și oameni de omenie.

Când s-au mutat la casa lor, mama spunea că au căzut cloște toate găinile pe rând și au scos la ele vreo sută de pui.

Curățeau popușoi acasă, ei scurmau primprejur și toamna tăia câte doi pui pe zi și făceau zeamă și dimineța, și seara, cu mămăliguță. Pâinea era atunci de fudulie. Mămăliga era ce era.

Un vecin făcu o replică:

— Ia te uită, măi, eu credeam că Gavriil are să moară de foame, da ei mănâncă zeamă în toată ziua.

Da, unde omul muncește cu toată inima, și Dumnezeu pune mila sa.

Am fost cinci copii la părinți:

Ioana – 1930;

Vera – 1933;

Serghie – 1935;

Ilenuța – nu știu anul, a murit la un an jumate;

Maria – 1942.

Mă întorc la mobilizarea tatei. Tatăl meu nu știa carte. Suro-rile mele îi transmiteau scrisori și i le citeau confrății de arme. Ele puneau talpa mea pe hârtie și desenau mărimea piciorului, la fel procedau și cu mâna. Tata își dădea seama astfel cât i-a cres-cut mezina. Îmi făceam și eu datoria: după orice mâncare, chiar după câteva cireșe, îmi făceam cruce: doamne, mulțumesc că am mâncat și m-am săturat, dă, doamne, să vie tătuța meu acasă.

Pentru aceste rugăciuni, tata nu m-a bătut niciodată. M-a ocărât de două ori: prima – că am lăsat acul cu care coseam înfipt în scândura de pe prispă (mă strigase o fată la poartă) și a călcat în el, i-a intrat cu urechea în talpă, și a doua dată – că am venit cam târzior acasă, atât. El zicea mereu:

— În norocul tău am scăpat de focul războiului!

În ziua când s-a întors, mama a tăiat o găină. Eu îi ajutam la penit. O țineam de-o aripă și-i spuneam:

— Și tata o să mănânce din găina asta, și tata o să mănânce din găina asta!

La care mama îmi spunea:

— De unde să mănânce el, săracul, Dumnezeu știe pe unde se află.

În amurg, câinele începu a hămăi și a se rupe din lanț. Soră-mea se uită pe fereastră și zice:

— Mamă, vine un om și un soldat...

Așa și s-a împlinit prorocirea unui copil, a mâncat și tata din găina aceea. Numai că eu am fugit în fundul patului – îl uitasem la înfățișare. M-au momit cu niște bucățele de zahăr pătrățele.

S-a terminat războiul, au început oamenii să lucreze, să-și vină în fire, dar nu pentru mult timp. S-a dus o primejdie și a venit alta. Măturatul podurilor la țărani, apoi foametea ca urmare a acelei curățenii.

Tata n-ar fi trebuit să dea impozit în natură, fiind veteran de război. Dar autoritățile aveau planurile lor:

— D-apoi în jur îs numai vădăni, de la cine să luăm?

Părinții dosiseră niște ciocălăi de popușoi în fundul podului și i-au acoperit cu alții fără grăunțe.

Dar lichele au existat întotdeauna, n-a dus lipsă de ele neamul moldovenilor.

Una, Ileana Cărcioaicei, activistă comsomolistă sau comunistă, nu pot să vă spun, s-a suit în pod și dădea la o parte ciocălăii goi și îi strângea în saci pe cei cu grăunțe. Mama, văzând că se ia bucățica de la gura copiilor, a început să bocească și a leșinat, căzând de pe prispă. Noi toți am început să răcnim și ea a coborât din pod și ne-a lăsat popușoii. Leșinând, mama ne-a scăpat de la foame.

Râșneau grăunțele și făceau un fel de geandă. Cu asta am scăpat cu viață.

Sora mea mai mare, Ioana, când o pune mama să mestece fiertura, ca să nu se prindă de ceaun, se uita prin părți și înșfăca cu lingura un cocoloș fierbinte. Nu știu cum de nu-și opărea gâtul. Apoi ne împărțea: tatei îi pune într-o strachină aparte. El pune mai multă sare, i se părea că o să se sature mai bine, dar s-a umflat la gât de atâta sare. Nu era saț.

Celor trei le pune într-o strachină mai mare, așa că se îndemneau, nu cumva să mănânce unul mai mult. Mie-mi dădea

Sora Ioana cu cumnatul Simion (Silică) și feciorii:
Colea, Ion, Gheorghe, Mișa și Vasilică

Copii surorii Vera: Lida, Ileana, Mișa și Nina

mama într-o străchinuță mică, o terminam în galop și, când mă întreba mama dacă m-am săturat, scuturam din cap că nu. Mama era bolnavă, mânca puțin, așa că îmi mai puneă două-trei linguri din strachina ei, pe care le mâncam încet-încet. La următoarea întrebare dacă m-am săturat, dam de acum afirmativ din cap.

Tot în această perioadă îmi cususe mama din obelele tatei (de baică), cu care se întorsese din război, o rochiță. Le spălase mama de nădejde și era molcuță, pe când ceilalți purtau haine de cânepă, care erau mult mai aspre. De la purtat, se rupsese rochița ceea subsuoară și mama a cârpit-o cu un petic de cit colorat. Eu ridicam mereu mâna și îl admiram. Azi, când văd copiii aduși la biserică împodobiți ca bradul de Crăciun, care mai de care mai colorat, îmi amintesc cu nostalgie de rochița mea cârpită și ea cu un petic colorat. Uriașă diferență dintre copilăria de atunci și cea de astăzi.

A fost mare nenorocire pe vremea foamei, a murit multă lume, o parte, de foame – alta, de tifos.

Dacă murea cineva matur și avea cine să-i sape groapa, când se duceau cu mortul, găseau mai mulți aruncați în groapa ceea, mai ales copii. Mama povestea despre o familie numeroasă. Părinții zăceau de tifos, era pe picioare fiica cea mai mare, cam de 15-16 ani. Cei mai mici mureau ca muștele și ea, sărmana, care îi avea în grija ei pe toți, îi învelea într-o bucată de țolinc, îi lua subsuoară și îi ducea la cimitir, așezându-i unde vedea o groapă gata săpată.

Foametea și tifosul făceau ravagii, nu rezistau nici cei săraci, nici cei înstăriți, moartea nu alege.

Am mai auzit o întâmplare cu doi vecini din alt capăt de sat. Nu le-am memorizat numele nici la unul. Moartea lor pune pe gânduri pe mai multă lume, chiar și peste ani.

Unul era mai înstărit, altul mai sărac. Nu s-au văzut în ochi toată viața, dar moartea i-a împăcat. Cel înstărit n-a avut nici sicriu la moarte, celui sărac i-au făcut un sicriu cam larg, așa

că rudele au convenit și i-au așezat pe amândoi în sicriul celui sărac, așa, un pic cam pe-o coastă, față în față. Aici cred că nu s-au mai certat. Tare-i bine ca oamenii în viață să se împace cu toată lumea, să nu râdă de sărăcia cuiva, pentru că Dumnezeu nu bate cu bățul, poate să-ți ia totul și să n-ai nici tu nimic.

Am mai reținut povestea unei femei tinere. Când au terminat de cărat zestrea ei pe câte ceva de-ale gurii, nu mai aveau nimic. În anul acela rodise ceva grâul, dar era încă în lapte. Ea s-a dus la Râpa Adâncă, a mâncat boabe de grâu necopt și s-a umflat bute. Acolo a și murit. Nici n-au dus-o la cimitir, i-au tras o bucată de mal deasupra și acolo i-a fost cimitirul.

N-ar fi murit atâta lume dacă nu li se măturau podurile. Voi povesti câte ceva despre familia socrilor mei. Au fost oameni gospodari, muncitori la pământ. Au avut 12 desetini de pământ. Munceau zi și noapte, au construit casă bună, în centrul satului, la șosea, două saraiuri – unul pentru vite și altul de trăit. Au avut opt copii. O fetiță și un băiat au murit în vremuri bune, din cauza lipsei de medici. Când au venit rușii, socru-meu n-a plătit impozitul agricol, aștepta și el ca aceștia să plece de unde au sosit pe nepus în masă. Dar n-au plecat ei, s-a mutat el la cimitir la numai 45 de ani, de scârbă. La saraiul de locuit aveau zămnic sub o cameră. Dedesubt – beci, deasupra țineau pâinea. În anul măturării podurilor au pus pe lângă perete orz, deasupra au învelit cu pleavă. Însă copiii satului, însoțiți de rusul Stajilov, au descoperit agoniseala. Aceași activistă, care se suise la noi în pod, a dat cu mâna frumos la o parte toată pleava, au strâns orzul în saci și au luat totul. Până și două căldări de fasole într-un tobultoc l-a dosit soacră-meă după cuptoraș și pe acela l-au luat. Au lăsat șase copii și doi maturi fără nicio bucată în casă. În vremea foametei s-a dus soacra mea prin Ucraina cu un covor și un vâlătuc de cadrel și s-a întors cu un tobultoc de pâine, nu știu grâu sau popușoi, dar știu că atunci când s-a întors, n-a găsit în viață o fetiță bălaie, cu ochi ca cerul, Jenica. Era deja îngropată. Eu nu doresc nici dușmanilor așa durere și scârbă.

În clasa a V-a, sunt a șasea din rândul de sus

Apoi, în primăvara următoare, a mai îngropat o fată de nouă ani, Ileana. O fată frumoasă și cuminte, cu ochi căprui. Era într-o duminică pe vremea cireșelor. Au venit niște fete din măhală s-o îmbie la cireșe, la care ea le-a răspuns:

— Duceți-vă înainte, că eu o să vă ajung din urmă.

Mama-soacră le-a împărțit la toți turtele de lobodă cu ceva făină amestecată, coapte pe plită, și s-a dus la biserică. Ileana și le-a pus pe ale ei sub cap și așa a murit, cu turtele de lobodă sub pernă. Cumnata Mașa, puțin mai mare ca Ileana, s-a dus după mama la biserică:

— Hai, mamă, acasă, că a murit Ileana.

Au mai avut un băiețel, Vasile, care pe vremea foametei era sugaci. A plâns, a plâns și a murit și el de foame.

Socru-meu, ca să scape de foame măcar cei trei copii care i-au rămas, a schimbat cu o nepoată de la frate o gospodărie ca